



# Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Nemzeti Színház

Idő

"1927"

Személy

Forrás:

Magyarország

Bp

1927. 10. 28.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

## A Nemzeti Színház válsága

Irtta: Vitéz Bajcsy Zsilinszky Endre

Pontosan egy esztendeje, 1926 október 27-én, a *Magyarország*-ban nyílt levelet intéztem Klebelsberg Kuno gróf kultuszminiszterhez Bernhardt Shaw gyalázatos antimilitarista, „Hős és katona” című bohózatának műsorról vétele érdekében s e nyílt levélben a következő sorok láttak napvilágot: „Megelégedhet-e a nemzet közvéleménye a Nemzeti Színház igazgatójának felelősségrevonásával akkor, amikor a magyar lélek és a magyar történelem szelleme, sőt az élő és halott legderekabbjaink becsülete, az eljövendő nemzedék épsége és egészsége rovására ilyen súlyos sérelem esik az ország első színpadán? Hiszen e színpad mögött Nagyméltóságod kulturpolitikájának bonyolult kulisszarendszere áll, e színpad kell, hogy visszatükrözze a magyar kormány egész irodalmi politikáját. Ez az irodalmi és művészeti politika talán nem is egészen igazságos, de mindenképpen elévült vádpontok alapján kitiltja a nemzet színpadáról Móricz Zsigmond dus, földszagu, gyökeréig magyar művészetét, de ugyanakkor odaengedi azt az idegen író, nemcsak legértékesebb, hanem leg-silányabb, szinte már ponyvaszerű műveivel is, akinek minden szava amugy is idegenség a magyarnak s akinek csuf és együgyü antimilitarista gyalázkodása gyilkos méreg a magyar levegőben. Mintha csak Noé galambja volna e da-

rab az időjárás kikémlésére: felszik-kadt-e már a nemzeti színjátszás talaja a nagy vízözön óta a — Szomori Dezsők számára.”

A témának ez a napra való visszaterése véletlen. De vajjon ugyanilyen véletlen-e az is, hogy a Nemzeti Színházért való aggodalmaink ilyen törvényszerűséggel merülnek fel újra és újra; véletlen-e, hogy amit a Shaw-darabbal kapcsolatosan írtam, azt ma szóról-szóra megismételhetem és véletlen-e, hogy a Szomori Dezsőre vonatkozó jóslatom olyan pontosan bevált?

A „Hős és katona” egy évvel ezelőtt erős visszatetszést keltett a nemzeti társadalomban és felzudulást az ifjuság s a magyar tisztikar lelkében. E felzudulásról tudomást kellett vennie Klebelsberg Kuno grófnak is, mert a tisztikar irányadó tényezői, köztük a legmagasabb előljárók, nem csináltak titkot fel-fogásukból és nemtetszésükből. Nem hiszem, hogy akadna még Európában ország, akár „győző”, akár legyőzött, akár az emberi kultúra élén masirozó, akár balkáni és bocskoros, ahol az állam és nemzet első színházának igazgatója *elég vakmerő volna olyan darabot konokul tovább játszani, amely a tisztikar érzelmeit és érzékenységét mélyen sérti s amely ellen való tiltakozásának a hadsereg — megfelelő formában — hangot adott.* Már akkor csodálatosnak tűnt fel előttem, hogy a kultuszminiszter fontosabbnak tartja a Nemzeti Színház igazgatójának dogmatikus, szabad rendelkezését a műsor dolgában, mint a nemzet első testületének jogos

érzékenységét és kívánságait. S ha igaz az, hogy a magyar királyi honvédség tisztjeinek megtiltatott a Shaw-bohózat előadásának látogatása, ez olyan bélyeg a Nemzeti Színházon, hogy azt csak a súlyosan vétkezett igazgató azonnal való elbocsájtása tehetné volna jóvá.

De e helyett mi történt? Ez az igazgató nemcsak, hogy maradt, hanem egy évvel később jónak találta, hogy ismét színre hozza — füle mellett bocsájtván el a nemzeti társadalom előzetes éles tiltakozásait — egy notórius magyargyalázónak, pornografusnak és katonaszökevénynek nem magyar nyelven, hanem magyar-zsidó zsargonban írott „történelmi” drámáját, olyan írásművet, melyben mindaz, ami történelem akar lenni, valójában vérlázító történelemhamisítás. És én itt nem is az erkölcsi motívumokra akarom a hangsúlyt vetni, nem az író multjára, bűneire és tévelygéseire, hanem magára az előadott darabra.

Ez a zsargonban írt s a magyar történelmet minden szavával megcsufoló dráma lekerült a színház műsorról és pedig elsősorban nemzeti ifjuságunk lelkes, viharos és ellenállhatatlan tiltakozása nyomán. De ezzel a kérdés, a Nemzeti Színház problémája, nem nyert megoldást. Még akkor sem, ha igaza volna a miniszter urnak abban, hogy az egész csak repertoár-kérdés, az pedig egyedül az igazgatóra tartozik. Mert mégis türhetetlen dolog, hogy a nemzet első színpadán egy olyan író és egy olyan színházigazgató miatt, akiknek a

nyomda 1927 — 1695

magyarsághoz sem verségben, sem világszemléletükben semmi közük, véres összeütközésben zuzzák be egymás fejét azok, akik különben egymást testvérként szeretik, védik és támogatják: a magyar állam rendjének őrei, a szinmagyarság e pompás fiai és a lelkes magyar ifjúság.

A kultuszminiszter ur valamelyik demoliberalista ujságban olyasféle kijelentést tett, hogy semmi kifogásolnivalót nem talál nemzeti szempontból Szomori „Nagyasszony“-ában. Hogyan, hát a magyar kulturpolitika vezetője ne érezné épp olyan világosan, mint mi, hogy a Nemzeti Színháznak úgy kell őriznie a tiszta és hamisítatlan magyar nyelv tizenkéttáblás törvényét, mint ahogy a rómaiak őrizték azokat a legősibb törvénytablákat, melyeket mindig Róma nagyságának és dicsőségének soha ki nem apadó forrásául tiszteltek? Hogyan volna szabad tehát fölengedni a magyar nemzet szinpadára azt az író, aki minden sorát zsargonba írja? És ne tudná a kultuszminiszter ur, hogy a Nemzeti Színháznak tiszta magyar nyelven elsősorban a magyar ezeréves történelem kulturális és emberi dicsőségét kell messzehangzóan hirdetnie, tehát lehetetlen erre a szinpadra fölengedni egy eredendően történelemellenes beidegződő írónak történelemhamisításait? Ne tudná Klebelsberg Kuno gróf, a nagy- és szélesműveltségű kulturpolitikus, a förténettudós, hogy ennek az írónak minden sora, minden színe és minden hangja azonnal élet-hamisítássá válik, mihelyt magyar tárgyakba kap? Ne tudná, hogy nincs senki a magyar nyelven írók között, aki értetlenebbül állana szemben a magyar lélek, a magyar történelem adottságaival és rejtélyeivel, mint éppen ez? És hogy nincs groteszkebb és felháborítóbb ellentét, mint mikor e Szomori a magyar történelem típusait és hőseit magyar bársonyba vagy magyar rongyokba öltözteti és énekeltei őket a maga utánozhatatlan idegen módján?

Távol állok attól a felfogástól, hogy minden kritikában nemzetgyalázást bogarásszak. Sőt a friss magyar nacionalizmusnak hadat kell üzennie a régi-

módi, szószátyár és sallangos magyarkodás ellen, melynek egy szava nem volt kétmillió magyar kivándorlása ellen, de az itthon maradt magyar parasztot szívesen hizelegte körül a szinpadon

és szeretett a magyar történelemből melodramát költeni. Nem akarjuk mi kendőzni a magyar történelmet: a magyar faj és a magyar nemzet hibáit, gyöngeségeit és bűneit. De igenis tiltakozunk az ellen, hogy ezt a történelmet meghamisítsák, tiltakozunk az ellen, hogy tudatosan és cinikusan kiforgassák ezt a történelmet a maga valójából. Legfőképpen az ellen tiltakozunk, hogy éppen azon a megszentelt helyen forgassák ki, ahonnan a magyar történelem étellel, igazsággal, valósággal dustalát kellene a szomszéd magyar lelkeknek ünnepi áldomásul nyújtani.

De ott is vastagon téved Klebelsberg Kuno gróf, amikor ezt a szomoru Szomori-ügyet a nála megszokott logikai bravurral repertoár-kérdéssé egyszerűsíti le. Jóval több ez, mint repertoár-kérdés: annak a problémája, vajjon szerves része-e a Nemzeti Színház a nemzeti kulturpolitikának, igen, vagy nem. Mert, ha igen, akkor a Nemzeti Színház nem lehet semleges a nemzeti érzés és nemzeti önérték követelményeivel szemben, nem lehet érzéketlen vagy éppen ellenséges a jogos nemzeti érzékenységekkel szemben és nem csepegtethet még oly zengő zsargonban sem történelemhamisítást a magyar lelkekbe.

És a Nemzeti Színház műsoráért *ilyen magasabb nemzeti szempontból* nem az a szerencsétlen színházigazgató felelős, aki már a vérében viseli az eredendő készséget, hogy a kulturát és a művészetet elvonatkoztatni tudja a nemzettől, hanem a magyar kulturpolitika felelős vezetője. Ha Klebelsberg Kuno gróf kevesebbet emlegetné Európát s valamivel mélyebben keresné a magyar kultúra gyökereit, mint ahogy teszi, már tavaly ilyenkor, a magyar tisztikar néma és nem is egészen néma tiltakozására bocsájtotta volna el a Nemzeti Színház igazgatóját — kegyelemben. Ám, ha ezt akkor nem is cselekedte meg, nem tudom elhinni, hogy a mostani nagy felzudulást és elkeseredést is

végképpen semmibe akarná venni, s azt a szakadékot, melyet a Nemzeti Színház vezetője egyre mélyebbre ás a nemzet és a nemzet első színháza közé, olyan krízissé engedné fejlődni, amelynek lelki rombolása beláthatatlan.

Nincs itt más orvosság, mint a Nemzeti Színház igazgatójának sürgős távoztása és egy nagy kanyarulat — hiszen az ilyesmi nem igen szokott nehezére esni a kultuszminiszter urnak — a hivatalos irodalmi és színművészeti politikában — jobbfelé.

Helyszám

Székesfővárosi házi nyomda 1926 — 8891